

ИТАЛО КАЛВИНО

ФОРМАТА НА ДЪРВОТО

Превод от английски: Никола Захариев, 1990

chitanka.info

1976 г.

В Мексико, недалеч от Оахака, има едно дърво, за което казват, че е на две хиляди години. Известно е като „дървото на Туле“. Когато слязох от автобуса и се приближих до него, обзе ме чувство за заплаха: сякаш от този облак, или по-скоро растителна планина, израснала пред ползрението ми, идваше предупреждение, че тук природата тихомълком възнамерява да осъществи един свой план, който няма нищо общо с човешките измерения и пропорции.

Но тъкмо се готвех да възкликна, сравнявайки онова, което виждах, с понятието за дърво, служило ми досега да обединявам всички емпирични дървета, които съм срещал, когато забелязах, че онова, в което съм вперил поглед, съвсем не е прочутият екземпляр, а друго дърво от същия род, израсло встрани, без съмнение по-младо и с не толкова гигантски размери, щом екскурзоводът въобще не го спомена. Обръщам се: истинското „дърво на Туле“ виждам изведнъж, сякаш се появява в този момент. Впечатлението ми е съвсем различно от онова, за което се подготвях. Почти сферичната форма на короната над прекалено широкия дънер прави дървото ниско и издуто, така че на окото се налага не височината, а огромният му обем.

„Дървото на Туле“ е високо четиридесет метра — казва водачът, — а широчината му е четиридесет и два. Ботаническото му название е „Таксодиум дистихум“, а мексиканското — сабино.

Принадлежи към семейството на кипарисите, но в действителност не прилича на кипарис, а по-скоро на нещо като секвоя, ако това може да ни послужи за сравнение. Дървото се издига над една черква от епохата на колониализма — „Санта Мария дел Туле“ — боядисана в бяло с червени и сини геометрични декорации като на детска рисунка. Основите на черквата са застрашени от разрушение вследствие разрастването на корените на дървото.

При посещение в Мексико туристът всеки ден се натъква на развалини, статуи и барелефи, свидетели на едно невъобразимо „преди“ на един свят, който още живее, който е бил жив и преди конкистата и нещо повече — преди още по тези плата да са се изреждали поколения от олмеки, сапотеки, мистеки и астеки.

В Ботаническата градина в Париж винаги съм разглеждал с възхищение и почуда един срез от дънер на секвоя, приблизително на същата възраст, приспособен като наръчник по световна история:

забележителните исторически събития, станали от две хиляди години насам на френска територия, са отбелязани на малки плочки, забити по концентричните кръгове на дървото, израснали в съответните епохи. Но докато онова там е само изрезка от мъртво дърво, това тук — „дървото на Туле“ — е живо същество, едва започнало да се уморява от доставянето на жизнени сокове до листата. (Помагат му срещу сушата, като му инжектират вода в корените.) Без съмнение това е най-старото живо същество, което ми се е случвало да срещна.

Промушвам се сред японските туристи, които щъкат насам-натам в опитите си да вкарат в обективите на фотоапаратите целия този колос, приближавам се до дънера и го обикалям, опитвайки се да открия тайната на една устойчива на времето форма на живот: това, което констатирам, е, че един колос расте — така да се каже — без какъвто и да било план, дънерът е монолитен, единичен и същевременно многократен, сякаш увит в други по-малки дънери, които прорастват, опрени на централния ствол, или се отделят от него, като че искат да се представят за въздушни корени, спуснали се отгоре от клоните като котви, за да се захванат за земята, но всъщност са само разклонения на земните корени, прораснали нагоре. Така дънерът сякаш обединява в сегашния си периметър една дълга история, низ от колебания и несигурност, удвоявания и разклонения. Също като скелети на лодки, които не могат да излязат в открито море, от дънера се подават хоризонтални израстъци, престанали да се развиват преди хиляда години, когато са се готвели да дадат живот на ново разклонение на дървото, но забравили първоначалното си намерение, останали къси и гърбави. От колена и рамене на клони, преживели отдавнашни счупвания, продължават да се отделят вторични клони, застинали в неудобни пози. Възли и рани са продължили да се развиват, създавайки потомство — едните от издатъци и сраствания, а другите — протягайки разкъсаните си краища и налагайки своеобразността си като слънце, около което се подреждат поколенията клетки. Върху всичко това — плътна, мазолеста, напластила се върху самата себе си — се е разпростряла кората, показваща цялата си умора на стара съсухрена кожа и вечността на достигнатото от нея състояние на нищожна жизненост, която не ѝ позволява да умре.

Ще рече ли това, че тайната на трайността е в излишеството? Без съмнение, повтаряйки безброй пъти собствените си жизнени функции,

дървото се предпазва от непрекъснатите смъртоносни удари, нанасяни от природата върху отделните му части, и така успява да утвърди и увековечи собствената си жизнена структура — взаимозависимостта между корени, стъбло и корона. Но ето че стигаме оттатък излишното изобилие: онова, което ме занимава, докато обикалям „дървото на Туле“, е склонността на морфологията да променя собствената си роля и объркването на растителния синтаксис: корени, които растат нагоре, сегменти от стъбло, родени от пъпка на клон. И въпреки това резултатът, видян отстрани, е все още дърво — едно супердърво със суперкорени, суперстъбло и суперкорона — всичко на мястото си, сякаш объркваният синтаксис се оправя на по-високо ниво.

Дали дървото успява да си създаде форма и да я поддържа посредством хаотично разхищение на материя и форми? Ще рече ли това, че предаването на един смисъл се осигурява чрез липсата на мярка в проявите му, чрез разточителство при себеизявата, чрез непрекъснато възпроизводство, пък да става каквото ще? По темперамент и възпитание винаги съм бил убеден, че важи и устоява само онова, което е съсредоточено към определена цел. А ето че сега „дървото на Туле“ ме опровергава, иска да ме убеди в обратното.

Интервюто с дървото трябва да започне тъкмо сега, но ето че японските туристи са се наснимали и са престанали да шарят около гиганта. И аз трябва да заема мястото си в автобуса, който поема към мистекските развалини в Митла.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.